

CSI: 16 ANI DE ACTIVITATE**Ion BALTAG***Catedra Economie Generală și Relații Economice Internaționale*

In the condition of passing of people to a new international trade with finished products it is more and more under circumstances by trade detail and component parts, at the moment of world countries integration by local principle, in different regional economic organizations, to be isolated means to remain without future. Or, actually, from the economic point of view Republic of Moldova becomes more isolated. It is true that we can have commercial relations with world countries, but we remain isolated in international specialization.

În anul 2007 se împlinesc 16 ani din momentul când a fost creat CSI (decembrie 1991). Cu acest prilej au fost preconizate manifestații pompoase, editarea de către Secretariatul CSI a unor publicații fundamentale etc.

Dar anume în acest an s-au aprins spiritele între statele membre ale CSI. S-a declanșat războiul gazelor între Ucraina și Rusia, Republica Moldova și Rusia, Bielorusia și Rusia. S-au înrăutățit relațiile economice între Rusia și Georgia, Rusia și Azerbaidjan. Tadjikistanul tot mai mult își îndreaptă privirile spre Iran, iar Turkmenistanul încă din august 2005 a adoptat statutul de membru asociat al CSI. De fapt, din punct de vedere formal, Ucraina și Republica Moldova nu sunt membri ai CSI, deoarece nu au ratificat Statutul acestei organizații.

Și dacă e să luăm în calcul că unul dintre scopurile principale ale CSI, reieșind din Statutul său, era crearea unui spațiu economic unic, constatăm că acesta a rămas doar unul proiectat. Într-o ne argumenta cele expuse, menționăm că timp de 16 ani nu a fost întreprins nici un pas în această direcție – adică, spre crearea spațiului de comerț liber în formatul a 12 state membre. Au fost întreprinse măsuri de înlocuire a CSI (ca organizație inertă și fictivă) cu altele mai „viabile”. Încă în anul 2000 Bielorusia, Kazahstanul, Kârgâzstanul, Rusia, Tadjikistanul au creat EurAsCE (ЕврАзЭС) – Colaborarea Economică a Statelor Euroasiatice, unde era preconizat de a fi creat un spațiu (zonă) de comerț liber și uniunea vamală. În martie 2006 la această organizație a aderat și Uzbekistanul; Ucraina și Armenia au obținut statutul de observator. În anul 2002 a fost creată Colaborarea Statelor Central-Asiatice (CSCA) având în componență următoarele state: Kazahstan, Kârgâzstan, Tadjikistan, Uzbekistan, Rusia (2004). În anul 2005 CSCA s-a desființat în legătură cu faptul că Uzbekistanul a devenit membru al EurAsCE.

În februarie 2003 președinții Rusiei, Bielorusiei, Kazahstanului și Ucrainei au hotărât să creeze o grupare economică mai compactă, cu denumirea Comunitatea economică unică (CEU), unde mărfurile, serviciile, capitalurile, forța de muncă vor tranzita liber aceste state, tarifele și impozitele vor fi unice, iar organele de conducere naționale (a statelor participante) vor promova o politică unică.

CEU era preconizată a fi o „locomotivă” care va impulsiona mai apoi integrarea economică și a statelor CSI.

Ucraina nu a căzut de acord cu respectarea principiilor CEI. Ea dorea să vadă CEI numai ca spațiu (zona) economic liber. În anul 2006, la reuniunea statelor EurAsCE de la Soci a fost luată hotărârea de a crea o uniune vamală fie și pentru 3 state – Rusia, Kazahstan, Bielorusia. Și această hotărâre nu a fost tradusă în viață.

Tocmai din aprilie 1997 este vehiculată ideea unui stat comun între Rusia și Bielorusia. Acest proiect oferă priorități ambelor state: Rusia și-ar lărgi aria de activitate economică, militară în Europa de Apus, iar Bielorusia ar primi acces la resursele naturale mai ieftine pentru a-și dezvolta economia. Însă, și aici carul nu se mișcă din loc, în pofida faptului că au loc consultații regulate între conducătorii acestor state. Așa probleme cum ar fi valuta unică pentru aceste state și altele sunt de nerezolvat pentru ele.

De ce CSI nu funcționează? Cauze sunt mai multe. Vom încerca să le evidențiem:

1) Odată cu obținerea independenței economice, fostele state sovietice au cunoscut o criză fără precedent. Trecerea la economia de piață a fost urmată de o criză investițională profundă și de diminuarea volumului de producție: producția agricolă s-a diminuat în anii 1991-1995 cu 8%, iar cea industrială – cu 14%. Volumul transporturilor s-a redus în această perioadă cu 25%. Fiecare guvern depunea eforturi colosale pentru a asigura supraviețuirea economiilor naționale.

2) Odată cu trecerea la economia de piață, aceste state tot mai mult erau implicate în diviziunea internațională a muncii atât în cadrul CSI, cât și pe piața mondială. Statele CSI, care dispuneau de resurse de petrol, gaze naturale, minereuri de metale etc., aveau avantaje clare asupra altor parteneri, deoarece exportă aceste

resurse pe piața mondială unde prețurile sunt mai înalte. Spre exemplu, cota exportului de resurse minerale în Azerbaidjan pe piața mondială a crescut de la 56% în 1995 până la 91% în 2005, în Kazahstan – de la 22 la 77%, în Rusia – de la 40 la 67%, în Bielorusia – de la 8 la 59%. Bunurile produse de industria prelucrătoare a acestor state, datorită faptului că este o producție sub nivelul concurenței și nu se bucură de cerere pe piața mondială, se realizează pe piața CSI.

Factorii structurali și economici nominalizați mai sus au condus la divizarea statelor CSI în state exportatoare și importatoare de resurse energetice și materii prime, divizare care către anul 2000 arăta în cifre după cum urmează:

Tabelul 1
(în %)

Structura exportului și importului statelor CSI între ele

Statele CSI	Export			Import		
	Resurse energetice	Materii prime	Bunuri finite	Resurse energetice	Materii prime	Bunuri finite
Turkmenistan	95,8	1,2	3	1,2	10,0	88,8
Rusia	49,2	9	41,8	9,6	43,3	47,0
Azerbaidjan	45,9	24,6	29,5	6,4	36,9	56,7
Kazahstan	45,8	39	15,2	21,0	12,3	66,7
Kârgâzstan	28,8	41	30,2	47,3	18	34,7
Tadjikistan	23,7	60,6	15,7	42,3	11,5	46,2
Armenia	13	49,8	37,2	60,8	13,3	25,9
Bielorusia	10	16,2	73,8	42,6	14,9	42,5
Georgia	4,2	52,3	43,5	52,5	13,5	34
Ucraina	1,3	20,4	78,3	69,1	7,9	23
Moldova	0,0	82,5	17,5	62,3	7,4	30,3

Sursa: Economic Survey of Europe, 2003, nr.1, p.177.

Observăm că statele CSI s-au divizat asimetric. S-ar crede că există o suplینire armonioasă între ramurile economiei naționale a acestor state. În realitate lucrurile sunt inversate, deoarece exportatorii resurselor de materie primă și energetice, după cum s-a menționat deja, preferă piețele de desfacere dincolo de CSI, unde prețurile sunt mai înalte și, prin urmare, profitul e mai mare.

Importatorii din CSI caută aceste resurse pe piețele comunitare, care sunt mai mici decât pe piața mondială. În urma acestor tendințe apar războaiele „gazelor” și alte neînțelegeri.

3) Exportatorii de producție finită sunt cointeresați vital să-și realizeze marfa pe piețele CSI, care, deși operează cu prețuri inferioare față de cele mondiale, dar anume aici ele se bucură de cerere stabilă. Este important ca această piață să fie protejată de pătrunderea mărfurilor mai calitative de pe piața mondială. Pentru a atinge aceste deziderate este nevoie ca toate piețele CSI să fie unite în una cu un singur regim de import-export pe tot perimetrul ei. Însă, importatorii de mărfuri finite, consumatorii, preferă mărfuri calitative chiar fiind mai scumpe, aduse de pe piața mondială. În situația creată, când interesele dintre producători-exportatori și consumatori-importatori sunt diferite, uniunea vamală, care prevede promovarea unei politici comerciale unice față de țările terțe, este de neconceput. Nu în zadar, Ucraina a decis să rămână în cadrul CSI numai în spațiul (zona) comerțului liber și nu ratifică acordul uniunii vamale a celor 4 state CSI.

Cauzele enumerate *supra* țin de structura ramurală a economiei statelor CSI. Chestia constă în aceea că, din punct de vedere tehnico-economic, multe state din CSI nu sunt pregătite pentru integrare.

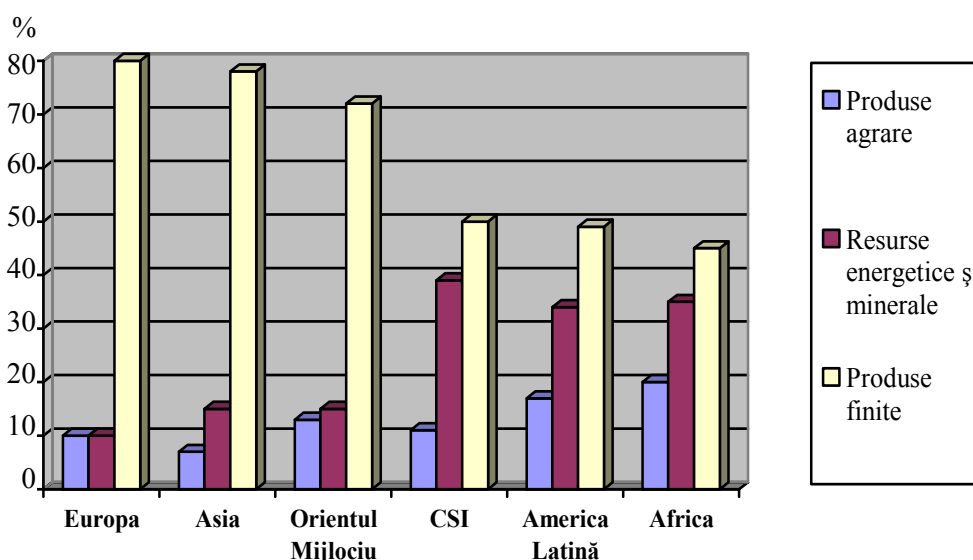
4) Statele central-asiatice, Caucazul, Republica Moldova sunt state subdezvoltate, unde predomină ramurile agriculturii, extractive, prelucrarea primară a combustibililor minerali și a materiilor prime. Practic lipsește industria constructoare de mașini. Situația creată are o însemnătate primordială, deoarece, în comparație cu agricultura și ramurile extractive, industria prelucrătoare oferă posibilitatea de a diversifica producerea de bunuri în subramuri foarte înguste, care mai apoi duce la intensificarea schimbului atât în cadrul economiei naționale, cât și între aceste economii. Cu cât mai diversificate sunt fluxurile internaționale de mărfuri, cu atât mai stabile și puternice sunt legăturile economice dintre statele partenere.

Cu cât e mai dezvoltată industria constructoare de mașini în economia națională cu atât mai adâncă este diviziunea muncii, adică procesul de producție e divizat pe operațiuni și detalii, care duce la intensificarea și mai mare a schimburilor de produse. Aceasta va fi de acum ceva mai superior decât pur și simplu diviziunea muncii în înțelegerea clasică a noțiunii. Prin urmare, diviziunea muncii trece la o treaptă mai superioară de dezvoltare, și anume: diviziunea procesului de producție. Bunăoară, în UE în exportul de mașini și al unităților de transport cota detaliilor, pieselor, semifabricatelor constituie 33%.

În baza acestor realizări are loc unificarea standardelor tehnice a statelor partenere, se dezvoltă colaborarea tehnico-științifică internațională, sunt unificate normele juridice ce reglementează relațiile economice. Prin urmare, are loc o unificare a anumitor ramuri, producții de bunuri, în complexe de producții internaționale, care face să fie ajustate și legislațiile statelor partenere. În așa fel, apar premisele economice de integrare a statelor.

În fosta URSS diviziunea muncii între statele agrare și industriale era susținută de mecanismul de comandă într-un echilibru care era tipic pentru relațiile economice internaționale ale statelor din secolele XVIII-XIX. Ea nu este suficientă pentru integrarea economiilor naționale, care are loc prin intermediul comerțului internațional. În comerțul reciproc dintre statele CSI mărfurile industriale constituie 50%, restul revenind pe seama mărfurilor agrare și materiilor prime, care nu stimulează interpenetrarea, internaționalizarea economiilor naționale. Sub acest aspect, CSI este mai aproape de America Latină și Africa, unde, după câte se știe, organizațiile integraționiste sunt formale (*a se vedea* Diagrama de mai jos).

Structura comerțului intraregional în 6 regiuni (a.2005)

Integrarea reală are loc atunci când statele partenere produc o gamă diversă de bunuri finite și componente (piese, detalii, semifabricate), participă activ în cooperarea internațională de producere. Comerțul extern intensiv, relațiile internaționale de cooperare creează premise pentru investiții încrucișate și interpenetrarea reciprocă a capitalurilor.

Practica mondială demonstrează cu lux de amănunte că integrarea economică este imposibilă între statele unde economia este bazată pe ramurile extractive și agrară. Chiar și economiile bazate pe producerea mărfurilor investiționale ori mărfuri de consum nu sunt dispuse pentru integrare economică, deoarece structurile naționale de producere a bunurilor și de export nu se completează unele pe altele, ci se resping în relațiile economice internaționale.

În așa fel, în anii 1960-2000 în America latină, Africa, Asia toate grupările integraționiste au suferit eșec.

Toate cauzele enumerate mai sus sunt de natură economică. De rând cu ele, în CSI persistă și cauze politice, cum ar fi:

1) Regimuri autoritare la conducerea acestor state. Bunăoară, până nu demult, în Turkmenistan S.Niazov conducea țara după bunul său plac. Exportul masiv de gaze naturale de către această țară și obținerea supra-profitului au izolat Turkmenistanul de restul lumii în privința integrării economice. În Kazahstan, N.Nazarbaev este ales pe viață președinte al țării. Un regim odios este instaurat în Bielorusia de A.Lukașenko. Aceste elite nu agreează alături de ele concurenții politici, nu admit sistemul pluripartitist și opoziția puternică. În așa fel,

de rând cu sugrumarea democrației, are de suferit dezvoltarea economiei naționale și integrarea acestor state în economia mondială.

2) Un alt factor politic, care împiedică integrarea economică a statelor CSI, este dominația absolută economică și politică a Rusiei asupra statelor care fac parte din Comunitate. În UE există două poli de puteri economice, unde în 1958 Germaniei îi revenea 36,2% din PIB-ul UE, iar Franței – 32,8%. În așa fel, aceste două state aveau aproximativ aceeași putere economică.

Italia deținea 18,5 din PIB-ul UE. Această țară juca un rol deosebit: susținerea ei fortifica când o putere, când alta din cele menționate mai sus. Celelalte state membre ale UE, în condițiile descrise mai sus, puteau manevra în interiorul acestui triunghi (Franța, Germania, Italia), întărind când un unghi, când altul, în dependență de poziția unghiului care le favoriza mai mult. Mai târziu, odată cu intrarea în UE a Angliei, acest echilibru de puteri economice și mai mult s-a întărit.

În CSI situația e diametral opusă, Rusiei revenindu-i 51,2% din numărul populației Comunității – criteriul de bază de împărțire a voturilor în organele CSI, 77,4% din PIB-ul CSI și 71,7% din producția industrială (Tab.2). Situația descrisă trezește îngrijorare la ceilalți membri ai CSI, legată de dominarea Rusiei în organele vamale, economice și valutare ale Comunității.

Tabelul 2

Populația, PIB-ul, PIB/pe cap de locuitor în statele CSI către începutul anului 2006

Statele CSI	Populația (mln. oameni)	PIB-ul (mlrd. dol.)	PIB-ul/pe cap de locuitor (mii dol.)
Rusia	142,8	763,7	5,4
Ucraina	46,7	81,7	1,8
Uzbekstan	26,1	81,7	0,5
Kazahstan	15,2	56,1	3,7
Bielorusia	8,9	29,6	3,0
Azerbaidjan	8,4	12,6	1,5
Tadjikistan	6,9	2,3	0,4
Turcmenistan	6,7	6,8	1,0
Kârgâzstan	5,1	2,4	0,5
Georgia	4,5	6,4	1,4
Moldova	3,6	2,9	0,8
Armenia	3,2	4,9	1,5

Spre exemplu, în bugetul EurAsCE Rusia varsă 40% din resursele financiare necesare pentru întreținerea Comitetului de Conducere. Datorită acestui fapt, ea deține 40% din voturi, iar Kazahstanul și Bielorusia – 20%, Kârgâzstanul și Tadjikistanul – 10%. De aceea, mai departe decât spațiul (zona) comerțului liber, unde activează numai organele intercomunitare și este păstrată libertatea alegerii priorităților comerțului extern, partenerii Rusiei nu merg, nu se hotărăsc.

Factorii menționați mai sus nu pur și simplu împiedică integrarea statelor CSI, ci se manifestă ca niște forțe centrifuge.

S-a menționat deja că exportatorii resurselor energetice preferă piețele străine și nu piețele CSI, iar importatorii de bunuri de consum și mărfuri investiționale în majoritatea cazurilor importă de pe piața mondială, ignorând piața CSI. Ca urmare, cu toate că volumele comerțului între statele CSI (care e legată, în mare măsură, de creșterea vertiginoasă a prețurilor la resursele energetice) cresc, ponderea lor în exportul și importul comunitar se reduce drastic. Dacă în 1990 această pondere constituia 60% din tot volumul comerțului extern al statelor CSI, apoi în anul 1995 – 29,8%, în anul 2000 – 20%, în anul 2006 – 15,8%, adică a scăzut de 3,5 ori. Comparând acești indicatori cu indicatorii respectivi din UE (în formatul a 15 state), luând în calcul aceeași perioadă de timp, constatăm că ei sunt, respectiv, 65,9%, 62,4% și 61,1%, adică s-au redus doar cu 4,8%.

Bibliografie:

1. Stiglitz E. Joseph. Principies d'conomie moderne. - De Boeck Universite Buxelles, 2003.
2. Știrbu E. Economie. - Iasi: Sercom Sibris, 2005.
3. Экономическое обозрение, 30-III-2007.
4. Finconsultant. (Chișinău). - 2007. - Nr.3.
5. Belostecnic Gr. Competitivitatea economică – obiectiv strategic al Republicii Moldova // Economia. (Chișinău). - 2007. - Nr.1.

Prezentat la 20.06.2007